

Demokracia a jej princípy

Demokracia - pojem sa skladá z dvoch gréckych slov: demos = ľud, kratos = vládnuť – doslovný preklad „vláda ľudu“.

Demokracia – forma politického zriadenia, ktorá umožňuje všetkým plnoprávnym občanom účasť na správe a riadení štátu.

Vznik demokracie - v starovekom Grécku – v 6. až 4. storočí pred n.l.

- grécka demokracia bola priamou demokraciou – všetci plnoprávni občania sa zúčastňovali na riadení štátu priamo;
- rozhodovali slobodní občania – dospelí občania – muži (t.j. nie ženy, nie otroci);
- tí sa schádzali na ľudových zhromaždeniach, kde prijímali zákony a rozhodovali o dôležitých otázkach.

Základné princípy demokracie:

1. záruka základných ľudských práv a občianskych slobôd;
2. suverenita ľudu, ktorý je legitímnym nositeľom moci, jediným zdrojom štátnej moci;
3. vláda väčšiny, ktorá musí zaručovať základné práva všetkým občanom, teda aj práva menšiny;
4. deľba štátnej moci vyjadruje rozdelenie moci na tri samostatné zložky: zákonodarnú, výkonnú a súdnu;
5. pravidelné slobodné voľby založené na všeobecnom, rovnom a priamom volebnom práve s tajným hlasovaním; právo byť volený;
6. právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo prostredníctvom volených zástupcov;
7. politický pluralizmus čiže existencia viacerých politických strán, hnutí, organizácií, spolkov, inštitúcií, ktoré umožňujú súťaž politických síl a pod.;
8. ekonomický pluralizmus, ekonomický systém založený na slobodnom podnikaní, právo na súkromné vlastníctvo, jeho ochranu.

Formy demokracie:

- **Priama demokracia** - je založená na priamej účasti občanov na politickom rozhodovaní – občan rozhoduje priamo svojím hlasom.

V čistej forme existovala len v antickom Grécku. Vzhľadom na početnosť obyvateľov a zložitosť vzťahov je pôvodná podoba demokracie v súčasnosti neuskutočniteľná. Súčasná demokracia je v prevažnej miere nepriama (zastupiteľská) doplnená o prvky priamej demokracie.

Formy priamej demokracie:

- **Referendum** - priame hlasovanie občanov o závažných politických otázkach – napr. hlasovanie o vstupe SR do NATO, o priamej voľbe prezidenta...).

Druhy referenda:

Obligatorne – referendum o určitých otázkach, v ktorých ústava zakotvuje povinnosť uskutočniť ho; v SR sa týmto referendom potvrdzuje ústavný zákon o vstupe do štátneho zväzku s iným štátom alebo o vystúpení z tohto zväzku.

Fakultatívne – ústava určuje, o ktorých otázkach verejného záujmu referendum môže, ale nemusí byť; predmetom referenda nesmú byť základné ľudské práva a slobody, dane odvody a štátny rozpočet.

**DIGI SCHOOL 2020-1-SK01-KA226-SCH-094350 Občianska náuka
Demokracia a jej princípy**

Ratifikačné – potvrdzuje zákon prijatý parlamentom, ústava SR takýto typ referenda nepozná.

Vládne – podnet na referendum vychádza od hlavy štátu, parlamentu či vlády.

Eudové – podnet na hlasovanie vychádza od občanov; koná sa vtedy, ak o to petíciou požiada aspoň 350 000 občanov.

Referendum v SR - podrobnosti stanovuje ústava:

- referendum sa môže konať o dôležitých otázkach celospoločenského významu (tzv. fakultatívne referendum) – výnimkou je oblasť ľudských práv, daní a štátneho rozpočtu (v týchto otázkach sa referendum konať nesmie);
  - referendum sa konať musí o vstupe SR do zväzku s inými štátmi alebo o vystúpení z takéhoto zväzku – obligatórne referendum;
  - referendum vyhlasuje prezident republiky, ak ho o to petíciou požiada najmenej 350 000 občanov alebo NR SR svojím uznesením;
  - referendum je platné, ak sa na ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina oprávnených voličom – platí alternatíva áno/nie, pre ktorú sa rozhodla nadpolovičná väčšina zúčastnených voličov;
  - výsledky referenda vyhlasuje NR SR ako zákon.
- Plebiscit – všeludové hlasovanie o akejkoľvek otázke; napr. územný plebiscit - verejné hlasovanie občanov formou áno/nie na otázku týkajúcu sa územia – napr. o pričlenení alebo odčlenení nejakého územia .
  - Iniciatíva – súvisí s právom občanov zorganizovať petíciu - „podpisová akcia“, kde sa občania svojím podpisom pripájajú k iniciatíve smerujúcej k niektorému štátnemu orgánu.
- **Nepriama demokracia** - „zastupiteľská demokracia“ - občan sa na politickom rozhodovaní zúčastňuje sprostredkované – prostredníctvom volených zástupcov (poslancov).